

Ievads

Lai gan Latvija ir bagāta ar saldūdens resursiem, to racionāla izmantošana un aizsardzība ir nozīmīga vides pārvaldības sastāvdaļa. Līdz ar Latvijas kļūšanu par Eiropas Savienības (ES) dalībvalsti ūdens saimniecība Latvijā tiek organizēta pēc principiem, ko nosaka ES normatīvie akti. ES ūdens kvalitātes pārvaldību un ūdens saimniecību nosaka Ūdens struktūrdirektīva¹. Tā paredz kardināli jaunu pieeju ūdens saimniecībai dalībvalstīs:

- ūdens saimniecība tiek veikta upju sateces baseinu līmenī, ņemot vērā dažādu ūdens resursu lietotāju intereses;
- ūdenssaimniecības pamatvienība ir virszemes un pazemes ūdensobjekti;
- galvenais kritērijs virszemes ūdeņu kvalitātes novērtēšanai ir to ekoloģiskā kvalitāte (ūdensobjektu hidroloģisko, bioloģisko, fizikālo un ķīmisko īpašību kopums).

Direktīva nosaka vienotus rādītājus ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes raksturošanai, kā arī izvirza prasību 2015.gadā sasniegt labu ekoloģisko kvalitāti visos dabiskajos ūdensobjektos.

Latvijā Ūdens struktūrdirektīvas prasības ir noteiktas Ūdens apsaimniekošanas likumā (2002) un virknē Ministru kabineta noteikumu (skat. nodaļu „Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte”). Šie normatīvu akti aptver upes, ezerus, strautus, pazemes ūdeņus, kā arī jūras un saldūdens sajaukšanās zonas (pārejas ūdeņi) un jūras piekrastes ūdeņus (līdz 1 jūras jūdzei no krasta).

Ūdensobjekts likuma izpratnē ir ūdens kvalitātes pārvaldības pamatvienība. Ja ūdens ekoloģiskā kvalitāte šobrīd nav vērtējama kā laba, nepieciešams izstrādāt un ieviest rīcības plānus stāvokļa uzlabošanai, saskaņojot rīcības visa sateces baseina mērogā.

Latvijas teritorija ir iedalīta četros upju baseina apgabalos – Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas (skat. karti pielikumā). Katrs apgabals aptver vairākus vidēju un lielu upju sateces baseinus.

Sākot ar 2006.gadu, tiek ieviesta jauna ūdeņu monitoringa programma, kas izstrādāta atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas prasībām. Savukārt pasākumu programmas ūdens kvalitātes uzlabošanai jāizstrādā līdz 2009.gada beigām.

Bez Ūdens struktūrdirektīvas ūdens kvalitātes pārvaldību Eiropā nosaka vēl virkne citu direktīvu:

- Zivju ūdeņu direktīva (78/659/EEC), kas nosaka nepieciešamību veikt prioritāro zivju ūdeņu kvalitātes novērtēšanu un aizsardzību,
- Nitrātu direktīva (91/676/EEC), saskaņā ar kuru jāraksturo iespējamais lauksaimniecības radītais nitrātu piesārņojums pret to jutīgajās teritorijās, kā arī jāveic pasākumi šīs ietekmes samazināšanai,
- Bīstamo vielu ūdens vidē direktīva (76/464/EEC) un vairākas to papildinošās direktīvas, kas izvirza prasības kontrolēt bīstamo vielu emisijas ūdeņos un ūdeņu piesārņojumu ar bīstamajām vielām,

---

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā

- Peldūdeņu direktīva (76/160/EEC), kas nosaka nepieciešamību kontrolēt ūdens kvalitāti peldvietās,
- Dzeramā ūdens direktīva (98/83/EC), kas nosaka prasības dzeramā ūdens kvalitātei,
- u.c.

To prasības Latvijā ir atbilstošajos normatīvajos aktos, no kuriem svarīgākie ūdens kvalitātes novērtēšanai raksturoti pārskata tematiskajās nodaļās.

Jāpasvītro, ka Ūdens struktūrdirektīvas un citu minēto direktīvu prasības šobrīd pilnībā nav savstarpēji saskaņotas – tā, piemēram, Ūdens struktūrdirektīva un Zivju ūdeņu direktīva izvirza atšķirīgus kritērijus ūdens kvalitātes novērtēšanai.

Vairākas minētās direktīvas (Zivju ūdeņu direktīva, Bīstamo vielu ūdens vidē direktīva un tās papildinošās direktīvas) ir paredzēts atcelt 2013.gadā, pieņemot, ka to prasības tiek integrētas vispārējā ūdens saimniecības politikā.

2005.gada Ūdeņu kvalitātes pārskats veidots, balstoties uz Latvijas normatīvo aktu prasībām virszemes ūdeņu monitoringam un kvalitātes novērtējumam. Ūdens kvalitātes novērtējums šajā pārskatā, tāpat kā iepriekšējā gadā, balstās uz Latvijā noteiktajiem upju baseinu apgabaliem (Daugavas, Gaujas, Lielupes, Ventas apgabali), atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas un Ūdens apsaimniekošanas likuma pamatprincipam.

2005.gada Latvijas ūdeņu kvalitātes pārskatā ir sniegts:

- īss gada hidroloģisko apstākļu raksturojums,
- gada meteoroloģisko apstākļu raksturojums,
- virszemes ūdensobjektu kvalitātes raksturojums,
- prioritāro zivju ūdeņu kvalitātes raksturojums.

Virszemes ūdensobjektu kvalitātes raksturojums aptver ekoloģiskās kvalitātes novērtējumu, nitrātu un ūdens videi bīstamo vielu piesārņojuma analīzi, kā arī ūdensobjektu atbilstības novērtējumu zivju ūdeņu kvalitātes prasībām.

Ūdensobjekta ekoloģisko kvalitāti nosaka ūdensobjekta hidroloģiskās, bioloģiskās, fizikālās un ķīmiskās īpašības, pēc kuru kvantitatīvajām vai kvalitatīvajām vērtībām var spriest par ūdeņu kvalitāti (*Ūdens apsaimniekošanas likums*).

Nitrātu piesārņojums analizēts atbilstoši prasībām, kuras nosaka 2001. gada 18. decembrī apstiprinātie Ministru kabineta noteikumi Nr. 531 „*Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem*” (ar grozījumiem, kas izdarīti līdz 2005.gada 30.decembrim)². Par kritisko nitrātu robežkoncentrāciju noteikta 11,3 mg/l liela koncentrācija, rēķinot pēc nitrāta slāpekļa satura (N/NO₃). Normatīvais akts viennozīmīgi skaidri nepasaka, vai minētā robežkoncentrācija attiecas uz gada vidējām vērtībām vai katra atsevišķa parauga vērtību.

Detalizēta **zivju ūdeņu** kvalitātes kritēriju analīze dota nodaļā „Prioritāro zivju ūdeņu kvalitāte”.

Prioritāro **īpaši bīstamo un bīstamo vielu** piesārņojuma analīze ūdensobjektos veikta atbilstoši prasībām, kas apstiprinātas 2004. gada 19. oktobra Ministru kabineta noteikumos Nr. 858 „*Noteikumi par virszemes ūdensobjektu tipu raksturojumu, klasifikāciju, kvalitātes kritērijiem un antropogēno slodžu noteikšanas kārtību*”, 2002.

² Normatīvais akts ievieš Latvijā ES Nitrātu direktīvā (91/676/EEC) noteiktās prasības

gada 12. marta Ministru kabineta noteikumos Nr. 34 „*Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī*”, kā arī 2002. gada 12. marta Ministru kabineta noteikumos Nr. 118 „*Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti*” (ar grozījumiem, kas veikti līdz 2005.gada 4.oktobrim) (7.pielikums)³. Normatīvie robežlielumi doti kā gada vidējās koncentrācijas.

Pievienots arī svarīgāko jēdzienu un terminu skaidrojums, kas pārskatā izklāstītās problēmas ļaus labāk uztvert arī cilvēkiem, kuru profesionālā darbība ikdienā nav saistīta ar ūdens kvalitātes jautājumiem.

Atsevišķā pielikumā dotas ūdens kvalitātes kartes, kas raksturo ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti un prioritāro zivju ūdeņu kvalitāti.

Jāatzīmē, ka 2005.gadā, tāpat kā 2004.gadā, finansiālu iemeslu dēļ virszemes ūdeņu monitorings nav veikts visās upēs un ezeros, kuros tas būtu jāveic atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām. Monitoringa detalizēts raksturojums dots katras tematiskās nodaļas ietvaros. Turpmākajos gados līdz ar jaunās ūdeņu stāvokļa monitoringa programmas ieviešanu virszemes ūdeņu novērojumi tiks optimizēti, lai atbilstu ES un nacionālo normatīvo aktu prasībām.

Pārskata sagatavošanā piedalījās Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras speciālisti A. Bakute, N. Grudule, N. Kadiķis, J. Kalvāns, G. Kleinberga – Karsa, L. Ķīvīte, I. Rūrāne, S. Sprukta, S. Sīle, M. Smita, D. Vainauska.

---

³ Normatīvie akti ievieš Latvijā ES Bīstamo vielu ūdens vidē direktīvas (76/464/EEC) un vairāku to papildinošo „meitdirektīvu” prasības